

Hoe als gezondheidswerker omgaan met vaccinatietwijfelaars?

VACCINS Op 10 februari kwamen meer dan vierhonderd gezondheidswerkers uit verschillende domeinen samen voor het 21ste Valentijn Vaccinatiesymposium, jaarlijks georganiseerd door het Centrum voor de Evaluatie van Vaccinaties (CEV, UAntwerpen). Het onderwerp was dit jaar vertrouwen in vaccinatie, een essentiële factor om de effectiviteit van immunisatieprogramma's te verzekeren.

We zien dat er nog steeds groepen bestaan die twifelen over het nut en de veiligheid van vaccins/vaccinatie. Met vaccinatietwijfel wordt een continuüm bedoeld, met aan de ene kant zij die alle vaccins weigeren en aan de andere kant zij die alle vaccins aanvaarden (figuur 1). Daar tussenin bevinden zich de vaccintwijfelaars. De drijvende factoren achter die twijfel, de evolutie van deze twijfel en hoe gezondheidswerkers daar het best mee om gaan, waren de hoofdthema's van de dag.

Radicalisering

Er zijn meerdere redenen waarom mensen vaccins in twijfel trekken of weigeren. Zoals gezien tijdens de covid-19-epidemie, kan polarisatie in de maatschappij en complotdenken daarbij een rol spelen. Dhr. Christophe Busch, criminoloog, en directeur van Kazerne Dossin en het Hannah Arendt Instituut, deelde zijn reflecties over hoe de fenomenen van waarheidsverval, polarisatie en de-pluralisatie/radicalisering kunnen leiden tot wantrouwen. Het gaat hierbij om een breed maatschappelijk verschijnsel, dat ook in andere domeinen dan vaccins/vaccinatie gezien wordt. Op momenten van grote gebeurtenissen, zoals epidemieën en oorlogen, komen waarheid en feitelijkheid vaak onder druk te staan.

Het uiteenlopen van meningen kan leiden tot polarisatie en radicalisering. Menselijk gedrag is niet gebaseerd op wat

waar en feitelijk is, maar op wat men denkt dat waar en feitelijk is. Dhr. Busch gaf daarbij het voorbeeld van mensen die ervan overtuigd zijn dat de aarde plat is. Radicalisering is een verschijnsel van alle tijden, maar de globalisering, sociale media en de ont koppeling van de fysieke en virtuele wereld vormen bijkomende uitdagingen. De trends die gezien worden tijdens episodes van waarheidsverval zijn:

- toenemende onenigheid over interpretaties van feiten en gegevens,
- vervaging van grens tussen mening en feit,
- toenemend relatief volume van meningen waarbij de impact boven de feiten komt te staan,
- afnemend vertrouwen in actoren die feiten aandragen.

Een gepast antwoord op radicalisering is om terug te re-pluraliseren. Daarbij is het belangrijk om te begrijpen wat iemands noden, narratieven en netwerken zijn. Door grieven te ondersteunen met faciliterende structuren en omgevingen kan men voorkomen dat groepen afglijden in de richting van extremer denken en handelen.

Vaccinvertrouwen in de EU
Het Vaccine Confidence Project (VCP) werd toegelicht door prof. dr. Heidi Larson, antropologe, verbonden aan de UAntwerpen en directeur van het VCP⁽¹⁾. Het VCP heeft als doel om vroege signalen of geruchten die het vertrouwen in vaccins zouden kunnen aantasten op te

pikken, om zo te trachten tot interventies te komen vooraleer immunisatieprogramma's verstoord raken. Het is een globaal consortium, opgericht in 2010, waarbij het CEV de leiding heeft over het Europese luik.

Men werkt met tweejaarlijkse steekproeven bij de bevolking waarbij de Vaccine Confidence Index (VCI) bepaald wordt. Deze meet individuele percepties over vaccins betreffende veiligheid, belangrijkheid, effectiviteit en compatibiliteit met religie. Op basis van deze monitoring komt Europa er sterk uit als een van de werelddelen waar er het meest sceptisch gekeken wordt naar vaccins. De aard van de bezorgdheden blijkt te ver-

(figuur 2). Hierbij valt op dat het vertrouwen meer lijkt af te nemen bij jongere dan bij oudere leeftijdsgroepen. Over het algemeen blijft het niveau van vertrouwen wel hetzelfde als in 2018. Toch is deze daling zorgwekkend. Momenteel tracht men te begrijpen hoe dit verklaard kan worden, teneinde de juiste informatiecampagnes te kunnen opzetten.

In het VCP werd eveneens gepeild naar het vertrouwen in vaccins bij gezondheidswerkers. Geruststellend is hier dat de VCI stabiel blijft in de meeste lidstaten; meer dan 90% is akkoord dat vaccins belangrijk zijn.

Vlaams vaccinatievertrouwen

Mevr. Greet Hendrickx, senior projectcoördinator in het CEV, en dr. Katrijn Delaruelle, sociologe aan de UGent, lichtten de cijfers voor Vlaanderen toe. Tijdens de covid-19-epidemie in de periode juli 2020-april 2021 werd wekelijks een enquête uitgevoerd om de vaccinatiebereidheid tegen covid-19 te evalueren (de Grote Corona-studie⁽²⁾). Daaruit bleek dat slechts 5-12% zich zeker niet of waarschijnlijk niet zou laten vaccineren als er een veilig, werkzaam en gratis vaccin zou zijn. Toch is het belangrijk om hier aandacht aan te besteden, want veel van de vragen die deze groep oproept, komen ook terecht bij anderen.

Algemeen wordt gesteld dat de factoren die vaccinatievertrouwen beïnvloeden in drie groepen onderverdeeld kunnen worden:

Opvallend is dat het vertrouwen meer lijkt af te nemen bij jongere dan bij oudere leeftijdsgroepen

schillen tussen regio's, wat aangeeft dat de nood aan acties verschillend kan zijn, maar ook dat er rekening moet gehouden worden met mogelijke spillover. De peiling in de EU van 2020 en 2022 toont dat er een afname is in het % van deelnemers dat akkoord is dat vaccins (zowel covid-19 als vaccins in het algemeen) belangrijk zijn, alsook in het vertrouwen in vaccins

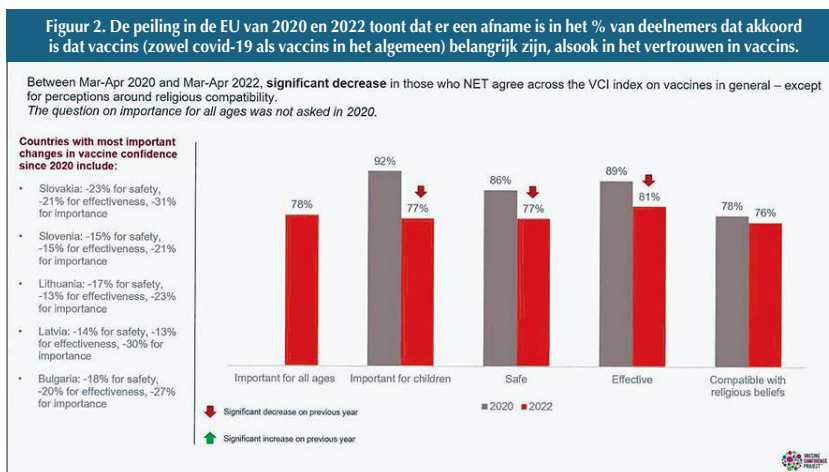
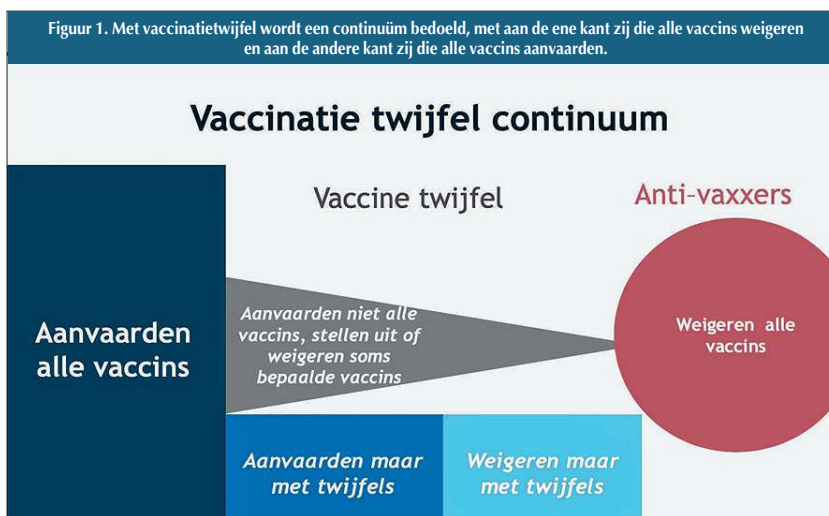
- vaccin- en vaccinatie-specifieke factoren,
- individuele en sociale invloeden,
- contextuele factoren.

Vooraf binnen de eerste twee groepen kan de gezondheidswerker een belangrijke rol spelen. De rol van de arts bleek ook uit de Grote Corona-studie, waar tijdens de hele periode meer dan 90% van de deelnemers antwoordde dat zij in het algemeen het advies van hun dokter volgen.

Uit een bevraging van 820 Vlaamse gezondheidswerkers in december 2020 bleek dat slechts 31,3% zich zeker voelt om vragen over vaccins te beantwoorden

Om te meten wat het vertrouwen is bij gezondheidswerkers om vragen te beantwoorden werd een Vaccine Training Barometer gelanceerd³⁾. Uit een bevraging van 820 Vlaamse gezondheidswerkers in december 2020 bleek dat slechts 31,3% zich zeker voelt om vragen over vaccins te beantwoorden, 52,1% de afgelopen drie maanden vragen kreeg die ze niet konden beantwoorden, slechts 11,1% aangaf dat ze voldoende kennis verkregen via hun standaardopleiding en 94,8% aangaf dat ze bereid zijn om extra training te volgen. Deze resultaten tonen dat er nood is aan bijkomende initiatieven om gezondheidswerkers te ondersteunen.

Voor Vlaanderen werd er dan ook een plan uitgewerkt dat bestaat uit een opvolgingsplan waar vaccinatievertrouwen gemonitord wordt, en indien er signalen zijn dat vertrouwen daalt of status quo blijft, een plan van aanpak over preventie, actie en crisiscommunicatie. Ook het

Europese project VAX-TRUST, dat als doel heeft om vaccinatie twijfel te begrijpen en aan te pakken, werd kort toegelicht⁴⁾. Op basis van een reeks diepte-interviews die binnen dit project gehouden werd met ouders en met zorgprofessionals in Vlaanderen, worden er momenteel e-learningmodules ontwikkeld voor gezondheidswerkers. Deze zullen eind mei beschikbaar zijn via Kind en Gezin.

Gesprekstechniek

Prof. dr. Aurélie De Waele, van het departement communicatiewetenschappen van de UAntwerpen en tevens onderzoeker in het CEV, besprak hoe zorgverleners kunnen communiceren in het geval van vaccinatie twijfel⁵⁾. Wanneer men een gesprek voert met een twijfelaar is het advies een collaboratieve conversatie, waarbij men gebruik maakt van 'motivational interviewing'. Hierbij gebruikt men open vragen, reflecterende antwoorden en affirmaties om de bezorgdheden te herkennen en te erkennen. Vervolgens ontlokt men meer informatie door te vragen wat de patiënt reeds weet, en deelt men zijn kennis en controleert het begrijpen. Ten slotte vat men de interactie samen en geeft concrete acties mee. Prof. De Waele besprak een voorbeeld van hoe motivational interviewing in het geval van vaccintwijfel zou kunnen verlopen (figuur 3). Tijdens het symposium werden aan de hand van drie rollenspellen ook enkele praktische casussen voorgesteld, die eveneens op de website van het symposium gedeeld zullen worden⁶⁾.

Corina Schmidt

1. vaccineconfidence.org
2. uantwerpen.be/nl/projecten/coronastudie/
3. eu-jav.com
4. vax-trust.eu
5. apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/340751/WHO-EURO-2021-2281-42036-57837-eng.pdf
6. uantwerpen.be/nl/congressen/valentijn-vaccinatie-symposium/